

Andrej Malnič (1961-2013)

Fotografija: Tomaž Skale/dokumentacija Dnevnika

Ob meji

Andrej Malnič je rad uporabljal telefon.

»Ma si ti sploh videl stražni stolp v Vrtojbi? Moraš iti pogledat. To je najmanjši muzej na svetu. Ključ dobiš v gostilni.«

Sredi polja je res stal obmejni stolp JLA, ki ga je Andrej Malnič, direktor Goriškega muzeja, predelal v muzej. Zvenelo je skoraj kot zgodovinska šala, Malnič pa ji je dal usodni ton prebivalca historične goriške pokrajine, ki meja nikoli ni priznaval drugače kot zgodovinske artefakte.

»Muzej je postavljen za opomin vsem nam. Zato, da se ohrani spomin na težko zgodovinsko izkušnjo, da se bodo lahko v Evropi bodoči rodovi poučili, kako so nekoč državne meje in nesmiselne politične konfrontacije razjedale mir in sožitje evropskih narodov. V njem je na ogled razstava o življenju ob novi državni meji, ki je 15. septembra 1947 razdelila do takrat enotno kulturno, socialno, gospodarsko in politično ozemlje Goriške na dva dela.«

Ko je čez cesto padla meja med Slovenijo in Italijo, je Malnič iz nje začel delati muzej. Kje je končala rdeča zvezda, ki je desetletja sijala z železniške postaje v staro Gorico? V Malničevem muzeju meje na

železniški postaji v Novi Gorici. V skladišču muzeja v Kromberku pa so končali tudi predmeti iz mladinskega kulturnega centra, ko so ga zaprli.

»Dajte jih meni. Čez deset let bodo meni predstavljali vrednost.«

Čez njegov muzej so šle obleke Aleksandrink iz Prvačine in uniforme polka goriških strelcev, ki se je med prvo svetovno vojno boril na Škabrijelu, vinilne plošče, ki so jih Goričani v sedemdesetih letih kupovali v Fototecnici čez mejo, spomini na tihotapsko blago, ki jih je razstavil v muzeju tihotapstva na pokopališču, in spomini na goriško meščanstvo. Boril se je za zapuščino grofa Coroninija.

Z dvema hudičkoma v očeh je odgovoril na vprašanje, kaj dela muzej v mestu, ki ima dvajset minut zgodovine.

»Kakšna zloba! Veste, kako pravijo Američani? Mi njim, da nimajo zgodovine, oni nam, da je ima Evropa preveč. Samo čez mojo družino je šla zgodovina nekaj držav. Moja nona je imela navado reči, da je bil vol pri hiši več časa kot država. To je tudi moja izkušnja. Pred leti sem prišel na idejo, da bi iz meje med Italijo in Slovenijo naredili muzej. V Vrtojbi smo iz obmejnega stražarskega stolpa razvili majhen muzej. Najmanjši muzej na svetu. Z njim smo šli v Dublin na veliko srečanje evropskih muzealcev, kjer so se predstavljali z veličastnimi projekti. Tam je bil muzej Wimbledon. Rusi so zavzeli pet tisoč kvadratnih metrov celega samostana. Mi smo prišli z našimi par kvadratnimi metri stražarskega stolpa iz Vrtojbe in z njim stopili v najožji izbor za najboljši muzej Evrope. Moderator me je nekoliko začudeno vprašal, zakaj smo naredili muzej meje. Rekel sem mu, da je bil moj oče rojen pod Avstrijo, moja mama pod Italijo, jaz pod Jugoslavijo, moja hči pod Slovenijo, zdaj smo vsi pod Evropo. Tri generacije v petih različnih državnih tvorbah. Če prištejemo še okupacijske sisteme, ko so tukaj bili Nemci, Američani in razne vojske, boste videli, da je zgodovine preveč tudi tukaj. Vse se spreminja. Vse, kar ostane, je mesto. Nova Gorica je mesto. Velika reč.«

Malnič je postavljaj muzej mestu in Goriški. Zato je v Šempasu postavil majhen muzej azerbajdžanskemu narodnemu junaku Mehdiju Husejnizadeju, ki je kot diverzant IX. korpusa med drugo svetovno vojno pognal v zrak nemško oficirsko menzo v Trstu in je padel v Vitovljah nad Šempasom. Direktor muzeja in podpredsednik društva azerbajdžansko-slovenskega prijateljstva je verjel, da je treba junakom postavljati spomenike. Hotel je postaviti muzej partizanov. »To je sijajen material za muzej. Imeli so vojaško strategijo, kulturno produkcijo, upravno produkcijo. Sredi gozdov so naredili državo. Turisti bi to hodili gledat.« Hotel je tudi rešiti propada Laščakovo vilo, ki jo je na začetku prejšnjega stoletja zgradil goriški arhitekt mestnega jedra Kaira.

Umril je star 52 let. Pokopan je tik ob meji na pokopališču v Šempetru pri Gorici.